

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt / Volume 7, Sayı / Issue 17 (Aralık / December 2018), s. 251-253.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut181>
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Kitap Tanıtımı/ Book Review

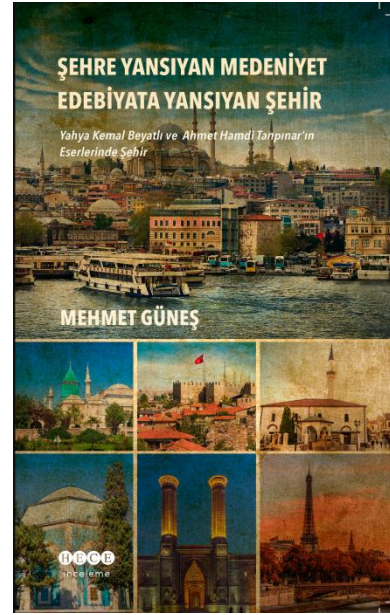
Geliş Tarihi: 07.24.2018
Kabul Tarihi: 30.10.2018

Şehre Yansıyan Medeniyet Edebiyata Yansıyan Şehir Üzerine Notlar

Güneş, M. (2018). *Şehre Yansıyan Medeniyet Edebiyata Yansıyan Şehir: Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Şehir*. Ankara: Hece Yayınları. 344 s. ISBN: 9786059556873

Bilgin GÜNGÖR*

Bugün Türk kültürü ve edebiyatı tarihine baktığımız zaman, şehri “estet” gözüyle ele alma bakımından Yahya Kemal Beyatlı ve öğrencisi Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öne çıktığını görürüz. Her ikisi de özellikle İstanbul'u, hem maddi hem de manevi unsurlarıyla estetik değerler süzgecinden geçirerek ve bunu yaparken de tarihsel dikkati her ân gözeterek edebi eserlerinde veya muhtelif makalelerinde orijinal metaforlara betimlerler. Bir başka şekilde ve Roland Barthes'ın “şehir bir söylemdir; bu söylem de gerçekten dildir”¹ ifadesinden hareketle ifade edersek; Yahya Kemal ve Tanpınar, Türklüğün ve İslâmlığın damga vurduğu İstanbul başta olmak üzere pek çok şehrin “dil”inden süzülen “metin”i estetik ve tarihsel bir bakış açısıyla “okurlar.” Akademisyen/yazar Mehmet Güneş'in geçtiğimiz günlerde piyasaya çıkan *Şehre Yansıyan Medeniyet Edebiyata Yansıyan Şehir* (Hece Yayınları, 2018) adlı eseri, işte bu iki ismin söz konusu “okuma” uğraşısını “temel konu” olarak ele alır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çanakkale-Türkiye. El-mek: bilgingungor@comu.edu.tr

¹ Roland Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*, çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, YKY, İstanbul 2009, s. 210

Güneş'in çalışmasında üç husus dikkat çeker. İlk olarak, Yahya Kemal ve Tanpınar'daki şehir olgusu, söz konusu çalışmada hem detay hem de referans yönünden oldukça geniş bir perspektifle ele alınmıştır. Güneş; kitabın "Giriş" bölümünde şehir olgusunun tarihsel gelişimine ve hem kültür hem de edebiyat tarihindeki konumuna oldukça detaylı bir şekilde yoğunlaşmış; Farabi'den Kevin Linch'e, İbn-i Haldun'dan Farabi'ye, Turgut Cansever'den Vefa Taşdelen'e kadar pek çok önemli ismin ilgili olgu hakkındaki fikirlerinden faydalanmaktan geri durmamıştır. Kitabın esas inceleme odağını temsil eden "Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Şehir ve Medeniyet" kısmında ise ismi anılan iki ismin bütün eserlerinde majör veya minör olarak bir şekilde yer edinen şehir imgesinin izleri sürülmüştür.

Güneş'in çalışmasında her iki isimdeki şehir imgesi üzerine yoğun bir karşılaştırma dikkati yer edinir ki bu, söz konusu çalışmada dikkat çeken bir başka hususa götürür bizi. Güneş, çalışmasında; Yahya Kemal ile Tanpınar'ın şehre bakışındaki benzerliklerin ve farklılıkların hayli geniş bir seçeresini ortaya koyar. Güneş'in eğlence ortamları çerçevesinde her iki ismin şehir karşısındaki konumu üzerine dile getirdikleri bu bağlamda bir örnek olarak ele alınabilir:

"Yahya Kemal ile Tanpınar'ın eserlerine şehir-eğlence ilişkisi bağlamında bakıldığında her iki şair/yazarın eserlerinde yer verdikleri şehir-eğlence ilişkisinin onların hayat hikâyeleri/hayat coğrafyalarıyla paralellik gösterdiği fark edilir. Çocukluğu ve ergen dönemi Üsküp özelinde Balkan coğrafyasında geçen Yahya Kemal, Rumeli şehir eğlencelerini eserlerinde hayranlık ve hasretle anlatırken, çocukluğu Kerkük, Musul, Antalya vb. şehirlerde geçen Tanpınar ise bu şehirlerin eğlencelerine geniş yer verir. Yine bir süre resmi görev dolayısıyla Erzurum, Konya, Bursa şehirlerinde bulunan Tanpınar, bu şehirlerin eğlencelerini estet bakışla gözlemler, sanatkâr duyarlılığıyla aktarır. Her iki yazarın şehir-eğlence ilişkisi bakımından en geniş yer verdiği şehir de şüphesiz İstanbul'dur. Bu durum her iki şair/yazarın en uzun süre yaşadıkları şehir olmasıyla ilintili olduğu kadar, bu şehre hayran olmalarından da ileri gelir." (s.336)

Yine "eski İstanbul"a dönük olarak her iki ismin bakışının ele alındığı şu satırlar da bu bağlamda bir başka örneği teşkil eder:

"Eski İstanbul'un bir terkip olduğunu söyleyen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın İstanbul'a bakışı çoğu yönden hocası Yahya Kemal ile benzerlik gösterir. Tanpınar bir 'terkip' olarak gördüğü İstanbul'un 'büyük, manalı manasız, eski yeni, yerli yabancı, güzel çirkin -hatta bugün için bayağı- bir yığın unsurun birbiriyle kaynaşmasından' doğduğuna dikkat çekerken, İstanbul şehri kimliğinin oluşmasının belirli bir süreç aldığı gibi, birçok unsurun tesirli olduğunu ifade eder. Müslümanlığa/İslamiyet'e ve imparatorluğa ait birçok müessese ve unsur, ekonomik şartlar, İstanbul şehir kimliği/terkibini şekillendirir; '[h]ususî bir yaşayış şekli, bütün hayata istikamet veren ve her dokunduğunu rahmanileştiren dinî bir kisve bu terkinin mucizesini yap[ar]'. Tanpınar'a göre İstanbul'a dışarıdan gelen her türlü unsur zaman içinde bu şehrin kimliğini kazanır, bu terkiye dâhil olur." (s.55)

Güneş'in çalışmasında dikkat çekken üçüncü husus ise, farklı eleştiri metotlarından/kuramlarından bir arada faydalanılmasıdır. Bu, günümüzün eleştirisinde hüküm süren -ve Michel Butor'un anlatı biçimleri üzerine öne sürdüğü "değişik gerçeklere değişik anlatı biçimleri düşer"² ifadesinden ilhamla belirtirsek- "değişik gerçeklere değişik metotlar uygun düşer" şeklinde özlü olarak tanımlanabilecek metodolojik çoğulluk tutumu çerçevesinde düşünülebilir. Güneş, Yahya Kemal ve Tanpınar'ın edebi eserlerindeki şehir imgesini irdelerken, tekçi yaklaşımdan uzak durur; farklı metodolojilerin ilkelerinden bir arada hareket eder. Sözelimi, Tanpınar'ın edebi eserlerindeki Kerkük imgesi irdelenirken daha çok biyografik eleştiri metodu öne çıkar; yine Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler* romanındaki Mütareke İstanbul'u ele alınırken tarihsel verilere de başvurulur ve böylelikle tarihsel eleştiriye dönük bir dikkat öne çıkar; Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" adlı şiirine yoğunlaşılırken dizelere dönük yoğun bir bakış, yani yeni eleştiriye uygun bir "yakın okuma" tarzı hayli belirgin

² Michel Butor, *Roman Üstüne Denemeler*, Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, Düzlem Yayınları, İstanbul 1991, s. 20.

olur. Kısaca denilebilir ki, adı anılan her iki ismin eserlerindeki şehir imgesine dönük dikkat, Güneş'in çalışmasında farklı bakış-açıları aracılığıyla çok yönlü bir şekilde betimlenir.

Sonuç olarak şunları dile getirebiliriz: Gerek detay ve referans açısından yoğunluğuyla, gerek son derece dikkatli bir karşılaştırma mantığını içermesiyle, gerekse de çoğul metodolojik tutuma kapı aralamasıyla birlikte Güneş'in çalışması, ilgili alanda derli toplu ve son derece faydalı bir kılavuz işlevi görebilir. Söz konusu çalışma, okur nezdinde, ilgili alana ait literatürün geniş labirentlerinde dolaşma esnasında oldukça önemli bir kaynak olarak alımlanabilir. Ümit ederiz ki, benzer bir çalışma da Yahya Kemal ile Tanpınar'ın tarih, zaman estetik algı gibi noktalar karşısındaki tutumları çerçevesinde de ortaya konulur ve böylelikle her iki isim arasındaki benzerlikler ve farklılıklar eksenine dönük yeni kılavuzlar da ilgili alanlardaki literatüre eklenmiş olur.

Kaynaklar

- Barthes, Roland, *Göstergebilimsel Serüven*, çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, YKY, İstanbul 2009.
- Butor, Michel, *Roman Üstüne Denemeler*, Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat, Düzlem Yayınları, İstanbul 1991, s. 20.
- Güneş, Mehmet, *Şehre Yansıyan Medeniyet Edebiyata Yansıyan Şehir: Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Şehir*, Hece Yayınları, Ankara 2018.

